

Եվրոպան և հայ ինֆորմացիոն Հայաստանի հանրային դիսկուրսում 9, 2000-2007 թթ.

1919թ. Փարիզի խաղաղության վեհաժողով մեկնած հայկական պատվիրակության ղեկավար Ավետիս Ահարոնյանը ֆրանսիական Le Temp թերթի խմբագրի հետ ունեցած զրույցի ժամանակ ասել էր, թե Հայաստանի նորանկախ Հանրապետությունն անպայման պետք է ելք ունենա դեպի Միջերկրական ծով, քանի որ հայերը, գտնվելով Ասիայում, Արևմուտքի ժողովուրդներից մեկն են¹⁰:

Այս զրույցից մոտավորապես ինը տասնամյակ անց արդեն ժամանակակից Հայաստանի խորհրդարանի նախագահ Տիգրան Թորոսյանը միջազգային ֆորումներից մեկի ժամանակ հայտարարեց, որ Հայաստանը շուրջ երկու դար օրյեկտիվ պատմական պատճառներով կտրված է եղել եվրոպական արժեքներից, և այժմ եկել է դեպի Եվրոպա վերադառնալու ժամանակը¹¹:

Այս երկու հայտարարությունները համընկնում են ոչ միայն իրենց բացահայտ եվրակենտրոնությամբ, այլև այն փաստով, որ դրանք Եվրոպայի շուրջ ծավալված հայաստանյան պաշտոնական դիսկուրսի դրսևորումներ են: Ժամանակակից հայ պաշտոնյաների նմանաբնույթ հայտարարություններն սկսեցին ավելի հաճախակի հնչել հատկապես 2000թ. հետո, երբ նույն տարվա հունվարին Հայաստանի Հանրապետությունը դարձավ Եվրախորհրդի անդամ, իսկ 2004-2005թթ. ընթացքում Եվրահանձնաժողովի կողմից ընդգրկվեց «Եվրոպական հարևանության քաղաքականություն» ծրագրի մեջ: Հենց այս ժամանակ եվրաինտեգրման գլուխ կանգնած հայ պաշտոնյաների շրջանում ավելի հաճախակի դարձան այն պնդումները, թե Հայաստանը կարող է և պետք է ձգտի եվրոպական բարձր չափանիշներին հասարակական կյանքի ամենատարբեր բնագավառներում՝ սոցիալ-տնտեսական հարաբերություններից մինչև մշակույթ:

⁹ Տեքստում «Հայաստանի հանրային դիսկուրս» հասկացությունը վերաբերում է Հայաստանի ներսում գրավոր և բանավոր խոսքի, ինչպես նաև պատկերի միջոցով արտահայտված կարծիքների, դատողությունների, գնահատականների, ուղերձների ամբողջությանը, որի հասցեատերը հանրությունն է:

¹⁰ Ավետիս Ահարոնյան, Սարդարապատից մինչ Սևր և Լոզան. քաղաքական օրագիր. Երևան: ԵՊՀ Հրատ., 2001 թ., էջ 11:

¹¹ “Armenia wants to inculcate European values in Armenian society again,” 18 June 2007, ARKA News Agency.

Այնուամենայնիվ, պետք է նշել, որ գերազանցապես եվրակենտրոն պաշտոնական դիսկուրսը միշտ ուղեկցվել է ոչ պաշտոնական հանրային քննարկումներով, որոնք տեղի ունենալով հասարակության տարբեր խմբերի շրջանակներում, կարող էին ինչպես համընկնել պաշտոնական դիսկուրսի հետ, այնպես էլ՝ հակասել դրան: Մա է պատճառը, որ խնդրի վերաբերյալ առավել հավասարակշռված պատկեր ստանալու նպատակով անհրաժեշտություն է առաջանում վեր հանել Հայաստանում «Եվրոպա» գաղափարի շուրջ ծավալված ոչ պաշտոնական հանրային դիսկուրսի բովանդակությունը:

Եվրոպային առնչվող հանրային դիսկուրսի ուսումնասիրությամբ հնարավոր կլինի պատկերացում կազմել հայաստանյան հասարակության առնվազն մի քանի մասնագիտական խմբերի (մշակույթի գործիչներ, գիտության ներկայացուցիչներ, հրապարակախոսներ, լրագրողներ, քաղաքական գործիչներ և այլոք) Եվրոպա հասկացության և եվրաինտեգրման հանդեպ ունեցած վերաբերմունքի մասին: Գաղտնիք չէ, որ հանրային դիսկուրսը հասարակության տարբեր խմբերի կարծիքները արտահայտելուց զատ, ինքն է ընդունակ մշակել և ուղղորդել հասարակության պատկերացումները տարբեր երևույթների հանդեպ: Հետևաբար, այս ուսումնասիրությունը նաև լույս կսփռի այն մեխանիզմներից մեկի վրա, որն այսօր ձևավորում է մարդկանց կարծիքը և վերաբերմունքը Եվրոպայի և եվրաինտեգրման գործընթացների հանդեպ: Մա նաև կարող է օգտակար լինել հետագայում Եվրոպայի վերաբերյալ գիտելիք տարածող մարմինների համար ավելի արդյունավետ տեղեկատվական քաղաքականություն մշակելու տեսանկյունից:

Ուսումնասիրության համար հիմնական աղբյուր են ծառայել *Գրական թերթ* շաբաթաթերթի և *Ազգ* օրաթերթի՝ 2000-2007թթ. ընթացքում լույս տեսած համարները: Այս պարբերականներն ընտրվել են իրենց էջերում տեղ գտած մշակութաբանական նյութերի բազմազանության պատճառով: Օժանդակ աղբյուր են ծառայել հայաստանյան հեռուստաընկերությունների կողմից 2006-2007թթ. ընթացքում հեռարձակված և խնդրո առարկային առնչվող հաղորդումները, հեռուստաքննարկումները և հարցազրույցները (վերջիններիս ուսումնասիրությունը կատարվել է նպատակահարմարության ընտրանքի սկզբունքով):

Հենց սկզբից պետք է նշել, որ Եվրոպային առնչվող ոչ պաշտոնական հանրային դիսկուրսն իր բովանդակությամբ հիմնականում եվրակենտրոն է, սակայն միաժամանակ, նրա մոտեցումներն, ի տարբերություն պաշտոնականի, քննադատական են և նույնիսկ զգուշավոր: Ավելի կոնկրետ, հանրային ոչ պաշտոնական դիսկուրսի մասնակիցների մի զգալի մասը մտավախություն է հայտնում, որ նախ՝ հայաստանյան հասարակությունը պատրաստ չէ յուրացնելու եվրոպական չափանիշները, և, երկրորդ՝ Եվրոպայից եկող մի շարք արժեքներ կարող են խաթարել հայկական ինքնությունը կամ առնվազն դրա մի շարք հիմնարար բաղկացուցիչներ:

Եվրոպայի վերաբերյալ հայաստանյան հանրային ոչ պաշտոնական դիսկուրսը կարելի է բաժանել երկու՝ դրական և բացասական վերաբերմունք արտահայտող հատվածների: Մասնավորապես, քաղաքականության, սոցիալ-տնտեսական հարաբերությունների հարցերում հանրային դիսկուրսի մասնակիցները, կարելի է ասել, կրկնում են հայ պաշտոնյաների մտքերը: Եվրոպական քաղաքական կուսակցությունների գործունեությունը, օրինակ, գնահատվում է որպես ընդօրինակման արժանի: Եվրոպական երկրների քաղաքականությունը տնտեսական կյանքում կամ սոցիալական ապահովության բնագավառում ներկայացվում է որպես պատկառանքի և կրկնօրինակման արժանի քաղաքականություն: Մեզանում որևէ ծառայության կամ արտադրանքի բարձր որակը շեշտելու համար սովորական է դարձել «եվրոպական որակ», «եվրոպական չափանիշ» արտահայտությունների և «եվրո/եվրա» արմատով կազմված բառերի գործածումը:

Հայաստանում Եվրոպա հասկացության հետ կապված վերոհիշյալ դրական ընկալումները քիչ թե շատ հայտնի և հասկանալի են: Ուստի, սույն հոդվածի շրջանակներում ավելի նպատակահարմար կլիներ վեր հանել հայաստանյան հանրային դիսկուրսի այն հատվածը, որը զգուշավոր վերաբերմունք ունի Եվրոպայի, եվրոպական ինտեգրման և Հայաստանում եվրոպական արժեքների տարածման նկատմամբ:

Մշակույթ

Եվրոպական մշակույթն իր նեղ իմաստով՝ արվեստ, գրականություն, պատկանում է այն ոլորտին, որի մասին հայ մտավորականության ներկայացուցիչները

խոսում են ն' պատկառանքով, ն' հիասթափությամբ: Եվրոպական մշակույթի վերաբերյալ գովեստի խոսքերը հիմնականում վերաբերում են եվրոպական մշակույթի դասական շրջանին, մինչդեռ այսօրվա մշակույթը, նրանց կարծիքով, խոր ճգնաժամի մեջ է: Հայ ժամանակակից գրողներից Լևոն Խեչոյանը, օրինակ, քննադատում է եվրոպացիներին այն բանի համար, որ նրանք շուկա են հանում իրենց արվեստի լավագույն գործերը. դասական երաժշտությունը հնչեցնում են նորաձևության տներում, իսկ գրականության արժեքավոր գործերի հիման վրա հումորային և թեթև ժանրի ֆիլմեր ու հաղորդումներ պատրաստում¹²: Գրող Անահիտ Սահինյանը կարծում է, որ եվրոպական արվեստն իր բարձրունքներից իջել է «ստրիպտիզի մակարդակի», կորցրել իր հիշողությունը և վերածվել ապրանքի¹³: Նման բացասական բնութագրումների շարքը կարելի է շարունակել:

Կարելի է ենթադրել, որ եվրոպական մշակույթին վերաբերող այս բնութագրումները խարսխվում են եվրոպական իրականության էութենական կամ էսենցիալիստական ընկալումների վրա: Այսինքն, եվրոպական մշակույթին մտովի վերագրվում է ներքին հատկանիշների մի խումբ, որոնք շարունակական են և ժամանակի ընթացքում ենթակա չեն նշանակալի ձևափոխումների: Վերոհիշյալ օրինակներում եվրոպական մշակույթը հասկացվում և ընկալվում է միայն իր դասական համատեքստում:

Պետք է նաև նշել, որ դատողությունները եվրոպական մշակույթի անկումային դրության վերաբերյալ, որպես կանոն, ուղեկցվում են հայ իրականության համար բացասական հետևանքների մասին մտորումներով: Եվրոպական մշակույթի ճգնաժամն անմիջականորեն պրոյեկտվում է հայ մշակույթի վրա, քանի որ վերջինս ավանդաբար համարվել է Եվրոպայի մշակութային արժեքների սպառողը և կրողը: Այս իմաստով խոսում են ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի և գրականության ինստիտուտի տնօրեն Ազատ Եղիազարյանի մտորումները: Նրա կարծիքով, ժամանակին հզոր եվրոպական մշակույթը դարձել է ամերիկյան մշակույթի գոհը և դադարեցրել իր դրական ազդեցությունը հայ մշակութային տարածության վրա:

¹² Լևոն Խեչոյան, «Եվրոպայի երկաթե ճանապարհներին», Գրական թերթ, N 27-28, 2001 թ.:

¹³ Անահիտ Սահինյան, «Օտարամոլությունն ու ստորաքարշությունը Արևմուտքի առջև նոր բան չեն», Գրական թերթ, N 13, 2001 թ.:

Այս իրողությունն ամենից հեշտ է տեսնել կինոյի օրինակով... Իմ սերնդակիցների հիշողության մեջ դեռևս թարմ են հիշողությունները ետպատերազմյան Իտալիայի կինեմատոգրաֆի բարձր նվաճումների մասին: Դրանցով իսկապես սերունդներ դաստիարակվեցին... (Արժե՞ հիշեցնել, թե կինոն ազդեցության ինչպիսի մեծ հնարավորություններ ունի): Բայց ու՞ր է այսօր իտալական կինոն: Վերջին անգամ դուք ե՞րբ եք իտալական կինո դիտել: Եվ ու՞ր է առհասարակ այն, ինչ կարելի է եվրոպական կինո կոչել: Չկա¹⁴:

Կրոն

Հայաստանյան հանրային դիսկուրսի կողմից էսենցիալիստական բնութագրումների մեկ այլ օրինակ վերաբերում է եվրոպական կրոնի ընկալման ձևին: Մասնավորապես, Հայաստանում շատերի կողմից Եվրոպան շարունակում է դիտվել որպես անփոփոխ և բացառապես քրիստոնեական հասկացություն: Դրա դրսևորումները բազմաթիվ են: 2002թ. սկզբին, երբ Հայաստանում ակտիվ քննարկումներ սկսվեցին մահապատիժը վերացնելու հարցի շուրջ (Եվրախորհրդի պահանջներից մեկն էր), գրող Ռուբեն Հովսեփյանը *Գրական թերթի* էջերում Եվրոպայում մահապատժի բացակայությունը վերագրում էր Եվրոպայի քրիստոնեական արժեքներին և ավելացնում, թե եվրոպացիներն իրավունք չունեն հայերին քրիստոնեություն սովորեցնել, քանի որ վերջիններս եվրոպացիներից ավելի վաղ էին ծանոթ քրիստոնեության մարդասիրական պատվիրաններին¹⁵:

Այս տարվա ապրիլ ամսին Վանա Սուրբ Խաչ եկեղեցու վերանորոգմանը նվիրված թողարկումներից մեկում, Հանրային հեռուստատեսության հաղորդավարը, մատնանշելով եկեղեցու վրա խաչի բացակայության փաստն, ասաց, թե այդ վերանորոգումով Թուրքիան Եվրոպայի քրիստոնյա երկրներից չի կարող թաքցնել իր վատ սքողված ատելությունը խաչի նկատմամբ¹⁶:

Իմիջիայլոց, Եվրոպան գուտ քրիստոնեական համատեքստում ըմբռնելու հետևանքով է նաև, որ հանրային դիսկուրսում որոշակի սպասելիքներ են առաջանում Եվրոպայի նկատմամբ: Այսինքն՝ եթե վերջինս էությամբ քրիստոնեական է, ապա ակնկալվում է, որ նա պետք է քրիստոնեամետ քաղաքականություն վարի իր

¹⁴ Ազատ Եղիազարյան, «Տագնապներ և սպասումներ», Գրական թերթ, N 23, 2002 թ.:

¹⁵ Ռուբեն Հովսեփյան, «Որտե՞ղ դնել ստորակետը», Գրական թերթ, N 7, 2002 թ.:

¹⁶ «360 աստիճան» Հայաստանի Հանրային հեռուստատեսություն, 1 ապրիլի, 2007 թ.:

հավատակիցների նկատմամբ աշխարհի այլ մասերում: Պատահական չէ, որ անցյալի ու ներկայի հայաստանյան հանրային դիսկուրսում բազմաթիվ են Եվրոպայի արտաքին քաղաքականությունից առաջացած հիասթափության դրսևորումները: Օրինակ՝ եթե 20-րդ դարի 20-ականներին Միմոն Վրացյանը Եվրոպան համեմատում էր Պիդատուսի հետ, 2001թ. Ազգ թերթի լրագրողներից մեկը փաստարկում էր հոգուտ հայ-ռուսական ավելի սերտ կապերի, ասելով, թե Հայաստանի ներկա և ապագա սերունդները պետք է հիշեն, որ Եվրոպան իր քրիստոնյա եղբայրներին կարեկցանք հայտնելուց բացի, ոչ մի գործնական օգնություն ցույց չի տվել¹⁷:

Պետք է նշել, որ Եվրոպային առնչվող քննարկումներում հայ հեղինակները կամ հրապարակախոսները մտահոգություն են հայտնում նաև եվրոպական երկրներում մուսուլմանների թվի աճի կապակցությամբ: Այս մտահոգության պատճառը, թերևս, իսլամականացման հետևանքով՝ Եվրոպայից ակնկալվող քրիստոնեամետ քաղաքականության փոփոխման մտավախությունն է: Եվրոպայի իսլամականացումը կարող է դիտվել նաև անուղղակի վտանգ հայ ինքնությանը, քանի որ քրիստոնյա՝ ուստի և առաջադեմ Եվրոպայի միջոցով են հայերն ավանդաբար հաստատել և վերահաստատել իրենց ինքնությունը՝ հակադրվելով հարևան մուսուլմաններին:

Միասեռամուլներ և ընտանիք

Եթե այսօրվա Եվրոպայում տիրող մշակութային և կրոնական ճգնաժամերն անուղղակի սպառնալիք են ներկայացնում հայ ինքնության համար, ապա եվրոպական կառույցների հետ հետագա ինտեգրումը և դրանից բխող իրավական և հասարակական վերափոխումները դիտվում են որպես մի շարք ուղղակի սպառնալիքների աղբյուր:

Օրինակ՝ հանրային քննարկումների մասնակիցների մի մասի կարծիքով հետագա եվրաինտեգրման գոհ կարող են դառնալ հայ ինքնության այնպիսի կարևոր բաղադրիչներ, ինչպիսիք են հայոց լեզուն, ընտանիքը, հայ հասարակության պատրիարխալ, միաժամանակ տարասեռ կամ հետերոսեքսուալ բնույթը:

¹⁷ Լևոն Մկրտչյան-Քյոխանց, «Հայերը և ռուսները», Գրական թերթ, N 3-4, 2001 թ.:

Իմիջիայլոց, միասեռամուլների վտանգի մասին խոսելը կարծես թե դարձել է եվրախնտեգրմանը տարբեր պատճառներով ընդդիմացող մարդկանց ամենապոպուլյար փաստարկը:

Այս տարվա փետրվար ամսին բրիտանացի դերասան Նայջել Շերլոքը երևանյան թատրոններից մեկում իր կողմից բեմադրած ներկայացման ժամանակ քայլել էր Հայաստանի և Մեծ Բրիտանիայի պետական դրոշների վրա: Հաջորդ օրն իսկ ներկայացումն արգելվեց՝ դառնալով լրատվամիջոցների քննարկման առարկա: Հայաստանյան հեռուստաալիքներից մեկով տեղի ունեցած բանավեճի ժամանակ բեմադրիչ Արմեն Մազմանյանը, քննադատելով տեղի ունեցածը, և միաժամանակ իր ասածն ավելի տպավորիչ դարձնելու համար հուզական կոչով դիմեց հեռուստադիտողներին. «Հայ ժողովուրդ, եկեք միանգամից հոլանդացի բիսեքսուալներ չդառնանք»¹⁸:

Որոշ ժամանակ անց հայ մշակույթին նվիրված հեռուստահաղորդումներից մեկի ժամանակ, մի մասնակից բողոքեց, թե Եվրոպան փորձում է Հայաստանին թելադրել իր կամքը. սակայն նա ավելացրեց, թե հայերը չեն կարող թույլ տալ, որ իրենց տղամարդիկ, ինչպես օրինակ բրիտանացիներն, ամուսնանան միմյանց հետ եկեղեցիներում¹⁹:

Միասեռամուլության տարածման հետ է անմիջականորեն կապված հայկական ընտանիքի պահպանման մտահոգությունը: Օրինակ՝ անցյալ տարի աշնանը կրկին հեռուստատեսությամբ, հայաստանյան հասարակական կազմակերպություններից մեկի ղեկավարն առաջարկում էր հետևել Եվրոպային ժողովրդավարության կառուցման և բնապահպանության հարցերում, սակայն զգուշավոր լինել այլ ոլորտներում. օրինակ՝ եվրոպացիները խնդիրներ ունեն միասեռամուլների և ընտանիքի պահպանման հարցերում²⁰: 2007թ. նախընտրական քարոզարշավի ժամանակ, երբ հայաստանյան կուսակցությունները յուրաքանչյուր ծնված երեխայի համար տարբեր չափերի միանվագ գումարներ էին խոստանում, քաղաքական գործիչներից մեկը հեռուստաքննարկման

¹⁸ «Ուրվագիծ», Կենտրոն հեռուստաընկերություն, 10 փետրվարի, 2007 թ.:

¹⁹ «Դիպված», Կենտրոն հեռուստաընկերություն, 24 մարտի, 2007 թ.:

²⁰ «Մամուլի ակումբ», Երկիր Մեդիա հեռուստաընկերություն, 21 նոյեմբերի 2006 թ.:

Ժամանակ հայտարարեց, թե հայության թիվը նվազել է այն պատճառով, որ հայ ընտանիքները հետևում են մեկ կամ երկու երեխա ունենալու եվրոպական մոդային²¹:

Տարածք

Եվրոպային առնչվող հայ հանրային դիսկուրսում դրսևորվում են նաև ինքնության կորստի հետ կապված այլ մտավախություններ: Օրինակ, հայերի կոլեկտիվ ինքնության կարևոր բաղադրիչներից է հիշողությունը պատմական տարածքների վերաբերյալ: Մի կողմից, հայ հասարակությունը մեծ կարևորություն է տալիս այս հիշողության պահպանմանը (հատկապես հաշվի առնելով Լեոնային Ղարաբաղի չլուծված խնդիրը), մյուս կողմից Եվրոպան, որի հետ Հայաստանը փորձում է ինտեգրվել, ընկալվում է որպես մի ամբողջություն, որն իր ներսում կարծես թե ջնջում է իր բաղադրիչ մասերի միջև եղած սահմանները: Ստացվում է, որ ինտեգրումը Եվրոպայի հետ տրամաբանորեն պետք է նվազեցնի հայերի պահանջատիրական ձգտումները: Հետաքրքիր է, որ այս հակադրության դրսևորումները տեղ են գտել հայ հանրային դիսկուրսում: Այսպես՝ հրապարակախոս Սիմոն Կամսարականը *Գրական թերթի* 2004թ. համարներից մեկում խիստ քննադատության է ենթարկում արևմտյան մտավորականության ներկայացուցիչներին, որոնք, նրա կարծիքով, վերջին մի քանի հարյուր տարիների ընթացքում միտումնավոր թուլացրել և աղավաղել են ազգային հայրենիք հասկացությունը՝ դրա փոխարեն առաջարկելով կոսմոպոլիտ, ինտերնացիոնալ կամ եվրամիութենական հայրենիք հասկացությունը, որն իր էությանը կեղծ է: Հեղինակն իր հոդվածը եզրափակում է այն մտքով, թե ի տարբերություն Արևմուտքի, հայերի համար հայրենիքն անքննելի հասկացություն է, որը կյանքի և ազգի հիմքն է²²:

Լեզու

Եվրոպայի և եվրաինտեգրման վտանգների մասին խոսող մարդիկ առանձնացնում են նաև հայոց լեզվի խոցելիությանը և դրա հետևանքով ազգային մշակույթին

²¹ «Հրատապ ռեպորտաժ», Հայկական 2-րդ հեռուստաընկերություն, 15 ապրիլի 2007 թ.:

²² Սիմոն Կամսարական, «Ո՞րն է հայոց հայրենիքը», Գրական թերթ, N 1, 2004 թ.:

սպառնացող վտանգները: Լավագույն օրինակը, թերևս, գրող Լևոն Խեչոյանի մտորումներն են 2001թ. *Գրական թերթի* համարներից մեկում:

Մեր լեզվի անկրկնելի խորքում է ժողովրդի հիշողությունը պահպանվում: Երբ Եվրոպան քառասունհինգ երկրների միասնությամբ և քառասունհինգ խոսակցական լեզուներով հասնի Կովկաս, արդյոք չի ճզմի մեր անցյալի սիմվոլներն ու մշակույթը²³:

Լուծում

Եվրաինտեգրման և ընդհանրապես գլոբալացման ու ազգային ինքնությանն սպառնացող վտանգների մասին խոսող հայ մտավորականները երբեմն նաև դրանցից խուսափելու բանաձևեր են առաջարկում: Դրանց մի մասը բավական արստրակտ բնույթի են և մշակութային համահարթեցումից խուսափելու համար առաջարկում են տեղայնացնել գլոբալ արժեքները, գտել դրանք ազգային մշակույթի միջով և հարստացնել հայի ինքնությունը: Գլոբալացման մարտահրավերներին դիմակայելու բանաձևերի մյուս խումբն ավելի պրակտիկ է և գլոբալն ազգայինի մեջ ձուլելու ավելի կոնկրետ մեթոդներ է առաջարկում: Դրանցից մեկը վերաբերում է ազգային դպրոցի հզորացմանը՝ հայոց լեզու և հայ գրականությունն առարկաների շեշտադրությամբ: Այս բանաձևի կողմնակիցների կարծիքով, հիմնարար հայեցի կրթությունն ստացած երիտասարդի հոգեբանությունը չի խաթարվի ո՛չ ինտերնետի, ո՛չ էլ այլ օտարամուտ ազդեցությունների միջոցով:

Սեփական ինքնությունը պահպանելու և հարստացնելու երկրորդ կոնկրետ մեթոդը վերաբերում է թարգմանչական արվեստին: Գրող-հրապարակախոս Հովհաննես Գրիգորյանն իր «Հոգևոր գլոբալացման դեմ սրբերի օգնությամբ» հոդվածում գրում է, որ թարգմանիչները (որոնց առաջին ներկայացուցիչներին հայ ժողովուրդը բարձրացրեց սրբերի մակարդակի) հսկայական դերակատարություն ունեն օտարամուտ գաղափարները սեփական լեզվի միջով ֆիլտրելու և ազգայնացնելու գործում²⁴: Հրապարակախոս Գառնիկ Անանյանի կարծիքով, հայերը կարող են հաղթահարել եվրաինտեգրման և գլոբալացման մարտահրավերները, քանի որ իրենց պատմության մեջ գլոբալը տեղականի հետ ձուլելու երկու հաջողված օրինակ ունեն: Առաջինը

²³ Լևոն Խեչոյան, «Եվրոպայի երկաթե ճանապարհներին», Գրական թերթ, N 27-28, 2001 թ.:

²⁴ Հովհաննես Գրիգորյան, «Հոգևոր գլոբալացման դեմ սրբերի օգնությամբ», Գրական թերթ, N 7, 2005 թ.:

քրիստոնեական գաղափարախոսությունն էր, որը լինելով օտարամուտ երեկույթ, թարգմանվեց հայերեն և յուրացվեց հայ հասարակության կողմից: Ըստ նրա, նույն գործընթացը տեղի ունեցավ նաև խորհրդային գաղափարախոսության դեպքում²⁵: Հայերի կողմից քրիստոնեության «համաօրինակման» մեխանիզմի՝ միմեսիսի և այն մերօրյա մարտահրավերների պայմաններում օգտագործելու անհրաժեշտության մասին է խոսվում Դ.Հովհաննիսյանի և Մ.Հովհաննիսյանի «Միմեսիսը որպես արժեքային համակարգի ադապտացման միջոց» հոդվածում²⁶:

Ամփոփում

Եվրահնտեգրման գործընթացին ուղեկցող եվրակենտրոն պաշտոնական դիսկուրսից զատ, 2000 թվականից ի վեր գոյություն է ունեցել ոչ պաշտոնական հանրային դիսկուրս, որը Եվրոպայի հանդեպ իր վերաբերմունքի տեսանկյունից կարելի է բաժանել երկու հատվածի:

Առաջին հատվածը վերաբերում է եվրոպական կյանքի սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական հարաբերություններին: Ինչպես և պաշտոնական դիսկուրսի դեպքում, հանրային դիսկուրսի այս հատվածը վերոհիշյալ ոլորտները սահմանում է որպես ընդօրինակման արժանի:

Հանրային դիսկուրսի երկրորդ հատվածը քննադատական և զգուշավոր վերաբերմունք է ցուցաբերում ժամանակակից Եվրոպայի մշակույթի և հասարակական կյանքի մի շարք արժեքների նկատմամբ: Ավելի կոնկրետ, այս դիսկուրսի մասնակիցների զգալի մասը մտավախություն է հայտնում, որ եվրոպական ինտեգրացիայի և Հայաստանում եվրոպական արժեքների հետագա տարածման հետևանքով կարող են խաթարվել հայկական ինքնությունը կամ առնվազն դրա մի շարք հիմնարար բաղկացուցիչներ, օրինակ՝ հայոց լեզուն, ընտանիքը, պատմական հիշողությունը, հայ հասարակության տարասեռությունը (հետերոսեքսուալությունը) և այլն:

Եվրոպային առնչվող հայաստանյան հանրային դիսկուրսի նշանակալի հատվածը խարսխված է եվրոպական կյանքի մի շարք ոլորտների (օր. մշակույթ, կրոն)

²⁵ Գառնիկ Անանյան, «Ե՞րբ ենք վերջապես սթափվելու», Գրական թերթ, N 22, 2004 թ.:

²⁶ Տես Դ.Հովհաննիսյան, Մ.Հովհաննիսյան, «Միմեսիսը որպես արժեքային համակարգի ադապտացման միջոց», Հայաստանը Եվրոպայի ճանապարհին. խմբագիր՝ Ա.Ոսկանյան: Երևան: Անտարես, 2005 թ.:

Էութենաբանական կամ էսենցիալիստական ընկալումների վրա: Մասնավորապես, այդ ոլորտներին վերագրվում են ներքին հատկանիշներ, որոնք ենթակա չեն արմատական ձևափոխման (օրինակ, Եվրոպյան ընկալվում է որպես բացառապես և անփոփոխ քրիստոնեական հասկացություն):

Գիտակցելով եվրաինտեգրման անխուսափելիությունը և հայկական ինքնությանն սպառնացող վտանգները՝ հանրային դիսկուրսի մասնակիցներից ոմանք ազգային ինքնությունը պահպանելու բանաձևեր են առաջ քաշում՝ շեշտադրում անելով գլոբալի և տեղականի շահեկան ձուլման վրա: Ազգային դպրոցի հզորացումը, թարգմանչական արվեստի զարգացումը, գլոբալ գաղափարների համաօրինակումը և տեղայնացումն այդ բանաձևերից մի քանիսն են: